

ПЪРВИ ОТКЪС

Октомври 1871, Крим

„Есента най-после дойде и стана време да потеглим за Крим. Наталия не даде никакво ухо на молитвите ми да ме остави сама в Петербург, като че ли искаше да ми докаже отново, че съм нейна заложница. И така щеше да бъде, докато навърша пълнолетие. Чудя се възможно ли е да сме толкова различни? Съмнявам се, че някой някога е имал толкова ужасна сестра! А възможно ли бе да не сме сестри по кръв? Ако не бях толкова сигурна в ангелската природа на майка ми, аз просто щях да допусна, че нещо непоправимо греховно се бе случило между нея и някой друг мъж, а не баща ни.

Отправихме се на това омразно кримско пътешествие, чиито подробности ще спестя. Само ще спомена, че минахме първо през Бахчисарай, където Наталия се простуди, а после пътувахме и до най-южната част на полуострова, докато най-после се установим в Ялта. А там времето бе топло, цветовете – красиви, въздухът – нежен.

И след като нямах никакъв друг избор, взех съзнателно решение да се възползвам от всичко, което може да ми предложи тази нежелана от мен дестинация. В първите седмици се отдадох изцяло на конна езда. И на природата. И кой знае как, без да го желая съзнателно, аз заживях живот, различен от този в лица в Петербург и от другия – у дома с книгите, с рисуването, с обичайните задължения и селяните. Започнах да използвам гузната съвест на Наталия в своя полза. Започнах да спя до късно, да лентяйствам, да ям за четирима, да яздя часове наред, дори да капризничая като нея. А вечерите не пропускахме прием или бал. Императорското семейство бе особено благоразположено към развлеченията тази есен, навярно и заради факта, че Нейно Величество имаше сериозни здравословни проблеми, беше претърпяла операции и сега сигурно ѝ се празнуваше повече от обичайното.

Ако някой можеше да ме види тогава, ако някой бе надникнал в охолния ми живот на дворянка, която, кой знае защо, мечтае за „независимия“, полугладен живот на руската интелигенция, сигурно би ме помислил за луда. О, ако знаех колко много имам да страдам в бъдеще, аз щях да изживея всеки момент много, много по-пълно. Щях да съм далеч по-практична. Нямах да пропускам така лекомислено щастието да се изплъзва между пръстите ми, щастието, което винаги бе на една ръка разстояние, щастието на дребните неща.

Дотук пропускам да спомена, че Черняев беше с нас. Той и Наталия изживяваха някакъв своеобразен меден месец, свободни, далеч от погледите на съседи и роднини, почти като едно законно семейство.

Епизодът от спалнята бе премълчан от мен и никога коментиран от Черняев. Обяснение не ми беше дадено. Извинение не ми беше поискано.

Постарому, Наталия се държеше с мен като зла мащеха. А аз ѝ отмъщавах с безразличие и младост.

И в един от тези красиви дни, които не са рядкост в Крим през октомври, а дори и през ноември, Наталия и Черняев буквално ме насилиха да изляза с тях на разходка – да сме гледали някакъв

водопад на осем левги от Ялта. Щях да съм по-благосклонна към идеята, ако бяхме яздили коне, но не, Наталия отново се оплакваше от главоболие, или нещо друго, затова трябваше да се пътува с карета, а това значеше да се навра с тях вътре и да се караме през по-голямата част от времето, или още по-лошо – да мълчим.

Помня, че току бяхме излезли от града, когато ни настигнаха група конници. Някои от тях разпознах, защото бяха от почиващите дворяни, които често виждахме вечер по приеми – княз Долгоруки, княз Черкасски, също и синът на дворцовия лекар, не помня името му, както и самият племенник на Негово Величество, с когото бях танцувала мазурка вече два пъти. Конниците забавиха ход и ни поздравиха. Обясниха, че и те отиват на водопадите, за да ги покажат на някакъв техен гост, американец, който заедно със сина на генерал Скобелев яздел след тях. После пришпориха конете си и побързаха напред.

Пътуването ни продължи в обичайното лошо настроение, но този път оживено от няколко напълно неуместни и язвителни забележки от страна на Наталия, по повод моята неспособност да кокетнича и да флиртувам като останалите млади жени в двора.

Почти бяхме стигнали до най-живописното място, от което се наблюдавали водопадите – освети ни кочияшът, докато се секнеше, надвесен настрани – и вече навлизахме в едно дефиле, изсечено в планината, между два стръмни, тъмни и надялкани като с длето склона. Тук пътят ставаше много тесен и хлъзгав от стичаща се по камъните вода. Беше хладно и усойно и се наложи да слезем от каретата, за да облекчим нещастните коне. Падащата наблизко вода бучеше, въздухът бе влажен, а студени пръски подсказваха, че водопадът е съвсем наблизко, току зад гранитните черно-сиви скали. Ние внимателно започнахме да се придвижваме, стъпвахме неуверено по хлъзгавите камъни, Черняев придържаше Наталия, която не спираше да се оплаква ту от главоболие, ту от задуха, ту от мозоли и на двата крака, а всъщност просто искаше да се чувства в центъра на вниманието. Кочияшът пък опитваше хем да укроти конете, които бяха неспокойни от шума на водата в близост, хем в същото време притичваше да ми помага. Почти бяхме минали на отвъдната страна, където слънцето огряваше и бе по-сухо, когато изведнъж се чу бесен конски тропот, иззад скалата се появи необязден тъмен кон, ние се отдръпнахме, той профуча край нас, седлото – килнато на една страна, а юздите се влачеха по земята.

Зад него се появи младият Скобелев, устремен, наведен ниско над гривата на своя бял кон – явно преследваше беглеца.

Ние, озадачени, обезпокоени, продължихме напред, за да видим следната гледка – на няколостотин разкрача от нас група мъже се бяха надвесили над един паднал мъж, някои от тях бяха клекнали до него, явно опитвайки да помогнат. Когато приближихме, те ни забелязаха и се отдръпнаха – и едва тогава видяхме, че е американецът.

Щом забеляза нашата процесия, племенникът на Негово Величество се втурна да обяснява нещо как конят се бил подплашил и подхлъзнал и американецът бил паднал от седлото – сякаш някой от нас имаше нужда да чуе това.

Когато приближихме още, пострадалият опита да се изправи, но явно го заболя много, защото лицето му се изкриви болезнено и той се отпусна отново на влажната пръст.

Внезапно Наталия забрави главоболието си и като обладана от неподозиран порив на състрадание, повдигна полите си и се затича към произшествието. Разбута наблюдаващите, приведе се над падналия, клекна до него, започна да го успокоява, да му задава въпроси, пожела да пипне крака му, да провери дали е счупен и къде по-точно, с две думи – взе да се изживява като медицинска сестра на фронта.

След малко Скобелев се появи отново, в галоп, този път с избягалия кон, чиито юзди държеше. Хвърли ремъците в ръцете на нашия кочияш, скочи ловко и се надвеси грижовно над американеца, като коленичи до него. Ние приближихме групата и аз предложих на племенника на императора да вземат каретата ни, за да транспортират ранения до града, а ние да ги изчакаме тук.

Скобелев и княз Черкасски внимателно подхванаха пострадалия и го изправиха на крака, поддържайки го под мишниците. Бяха угрижени, лицата им изразяваха състрадание, неприсъщо за военни офицери. Американецът, от своя страна, увесен на тях, с ужасно разкривени дрехи, целият в кал, с липсващ ботуш и със съдран на коляното десен крачол, се усмихваше широко и се шегуваше с групата около себе си, като че нищо не бе станало. Минавайки край нас, князете спряха и ни го представиха като мистър Макгеан, военния кореспондент на „Ню Йорк Хералд“.

Аз повторих своето предложение да се качи в каретата и да бъде отведен до лекар, на което той благодари любезно, но твърдо отказа. Английският му беше по-различен от този на Мери, гувернантката ми от Есекс. Гласът му бе мек и плътен. Мелодиката му напомняше по-скоро тази на мистър Мърфи, ирландец от Дъблин, мой любим учител по история в лицей. Мистър Макгеан навярно бе скован от болка, но не се издаваше. Настоя да му помогнат да се качи отново на немирния си кон и обеща, че сега вече ще е по-внимателен. Въпреки протестите ни да не язди, а да се качи в каретата, той остана непреклонен. Пошегува се, пожелавайки ни да се насладим на *водопадането* и да внимаваме, за да не завършим екскурзията си като него, махна с ръка и се отдалечи. Всички се засмяха на езиковия му каламбур. Злополучният инцидент помрачи донякъде впечатлението ми от гледката, която бе наистина внушителна. И сега, седем години по-късно, докато пиша тези редове, аз установявам, че не съм запомнила водопадите толкова, колкото кривата усмивка на мистър Макгеан, под която той криеше ужасната си болка.

Оказа се, че когато пристигнал до хотела си, след 8 левги езда, твърдоглавият ирландец припаднал, докато слизал от коня си, защото бил почти в безсъзнание. Наложило се да го носят до кабинета на лекаря.“

ВТОРИ ОТКЪС

– Нямате ли български? – попита служителят, щом видя името му, докато разгръщаше тъмносиния паспорт.

– Имам – отговори Никола и несъзнателно се наведе към отвора на кабинката. Униформеният мъж, с печат в ръка, погледна образуващата се зад него опашка пътници за „Паспортен контрол“ и почука леко по бюрото си.

– Ами... дайте го де.

– Изтекъл е.

Човекът зад стъклото погледна информацията в монитора пред себе си, сравни я с паспорта и вдигна служебно очи към Никола.

– Защо не сте си го сменили?

– Не съм се връщал от... тринайсет години.

Печатът удари страницата и униформеният кимна уморено към следващия от опашката.

Разпозна куфара си измежду останалите, грабна го от лентата и го задържа към изхода. Мина му през ума, че когато напускаше страната в самия край на миналия век, никой не дърпаше куфари по летищата – куфарите нямаха колелца. Колко странно, че човеците бяха изобретили колелото преди хилядолетия, бяха измислили куфара преди векове, бяха намерили начин да летят от Байконур до Луната, а не се бяха сетили да влачат боклуците си в куфари с колелца, когато летят от точка А до точка Б.

Терминалът във Варна беше съвсем нов, все още неизхабен от енергиите на безброй прегръдки, здрависвания, целувки, сълзи, усмивки, които разделяха и събираха хора.

Докато вървеше към изхода, осъзна, че главоболието му се бе завърнало и тъпо пулсираше някъде над тила му в ритъма на крачките.

Навън беше поваляло – асфалтът бе тъмен, но под дърветата беше сухо. Миришеше на липи и дъжд, а във въздуха около високите тополи се рееха пухчета – като объркали сезона снежинки.

Беше обещал на майка си и сестра си, че ще се обади веднага, когато от Франкфурт намерят начин да го качат на следващия самолет за България. Не го направи. Не искаше никой да го посреща.

На стоянката пред летището видя десетина таксита. Шофьорът на първото, подпрян на капака, изгаси цигарата си и закрачи чевръсто към него, поздрави, пое куфара от ръцете му.

Никола се качи отзад, потеглиха.

– Закъде сме? – попита шофьорът, докато бариерата на паркинга на аерогарата се вдигаше. По радиото звучеше бодрото интро на хит от 90-те.

– За „Чайка“.

Шофьорът се понаведе и извърна глава наляво, за да се увери, че не идва кола. Косата му – отпред къса и на среден път, а отзад дълга, права и рехава – се спускаше над фланелка на зелени и бели райета.

– Със самолета от Франкфурт ли пристигнахте?

Намали на кръговото под моста, после превключи на по-висока скорост и настъпи газта.

– Да.

– Там си живеете? – продължи по-оживено той. Никола се загледа в тополите край магистралата, израснали, заякнали, високи и вече почти скрили овехтелите жилищни блокове на кварталите отляво. Не му се говореше с таксиметрови шофьори сега. Не му се говореше с никого.

– По-далече живея.

– И тука идвате на ваканция нещо?

– Баща ми почина – изскочи от устата на Никола, без да разбере как и защо. Сякаш бе нямала търпение да го каже – тази негова уста. Думите прозвучаха като че някой изпусна чаша. Сепнат, шофьорът го погледна в огледалото, като да се увери, че е чул правилно, но бързо отклони очи напред, към пътя – там поне можеше да направи нещо.

– О, ъ-ъ-ъ... Докато се чудеше какво да каже, намали радиото, явно в знак на уважение.

– Всъщност не почина – поправи се Никола. – Не почина, а... – Тук преглътна. – Умря. – Шофьорът повдигна рамене в смесица от съчувствие и озадачение.

– Лошо. Бог да го прости. За... погребение, значи?

– Няма значение. – Никола замижа, разтърка клепачи с една ръка и започна да масажира врата си отзад с другата, сякаш за да изтръгне проклетата болка от главата си.

– Всъщност искам да кажа, че няма значение как той почина, а не че няма значение дали идвам за погребение. Да, за погребение идвам, но то беше днес, в единайсет часа, и аз го пропуснах заради отложените полети вчера, заради стачката в Германия...

Той мярна в огледалото погледа на шофьора, опита да спре, но не успя:

– А той, баща ми, не умря от естествена смърт, затова казвам, че не е починал. Не е и загинал. И дори не мога да повярвам, че го... че е мъртъв, но...

Сякаш някаква чужда уста се беше залепила за лицето на Никола и говореше от само себе си. Сякаш той нямаше нищо общо с думите, които излизаха от нея, но тези думи не спираха просто защото на него му се искаше да спрат, напротив – продължаваха да се сипят, да рикошират вътре в колата.

Шофьорът се прокашля, сви вежди в опит за състрадателна гримаса, после се протегна и спря радиото тъкмо когато идваше припевът.

По предното стъкло зачукаха едри капки дъжд.

На изток над морето бяха провиснали месести, тъмновиолетови, влажни като хриле на риба облаци. Никола затвори очи. Това главоболие. Не бе спал в самолета. Нито преди него. Не бе спал добре от много време.

– Кой блок? – сепна го изведнъж гласът на шофьора. Дъждът се усили. Чистачките с хрипене размазваха червеното на светофара по предното стъкло.

Никола каза номера. Бяха близо.

Светна зелено и продължиха по булеварда.

Когато спряха пред блока, дъждът вече плющеше по тавана на колата.